

בסימנא טבא

רשם : אריאל פרגיון.

מנהג הסימנים

מנהג הסימנים בליל ר"ה, נהוג בכל עדות ישראל, וכפי שנפסק בשולחן ערוך :

שולחן ערוך אורח חיים סימן תקפג

סעיף א

יהא אדם רגיל לאכול בר"ה רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סילקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר : יה"ר שירבו זכיותינו ; כרתי, יכרתו שונאי ה' ; סלקא, יסתלקו אויבינו ; תמרי, יתמו שונאי ה' ; קרא, יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכיותינו. הגה : ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש (טור), ואומרים : תתחדש עלינו שנה מתוקה (אבודרהם), וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים : נרבה זכיות כרמון ; ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה (מרדכי דיומא).

סעיף ב

אוכלים ראש כבש לומר : נהיה לראש ולא לזנב, וזכר לאילו של יצחק. הגה : יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה (מהרי"ל). והולכין אל הנחל לומר פסוק : ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וגומר (מיכה ז, יט) (מנהגים). וגם נוהגים שלא לישן ביום ראש השנה (ירושלמי), ומנהג נכון הוא.

למתבונן בעין השכל, נראית הנהגת סימנים זו כדבר מוזר, וח"ו כאילו יש כאן איזו הצגה "מתלהבת" של הבעת משאלות לקראת השנה החדשה.

סימן מקור

אם נתבונן במקור דין ה"סימנים" בגמרא, נראה דבר נפלא :

תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ה עמוד ב – ו ע"א

ת"ר : אין מושחין את המלכים אלא על המעיין, כדי שתימשך מלכותן, שנאמי' : +מלכים א' א' + ויאמר המלך (אל בניהו) וגו' והורדתם אותו על גיחון (וגו') ומשח אותו שם. אמר רב אמי : האי מאן דבעי לידע אי משכא שתא אי לא, מייתי שרגא בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא ליומא דכיפורי וניתלי בביתא דלא נשיב זיקא, אי משיך נהוריה נידע דמסיק שתיה. ומאן דבעי נעביד עיסקי ובעי דנידע אי מצלח עיסקי אי לא, נירבי תרנגולא, אי שמין ושפר נידע דמצלח. האי מאן דבעי ניפוק באורחא ובעי דנידע אי הדר לביתיה, ניעול ניקום בביתא דבהתא, אם חזי בבואה לבבואה דבבואה נידע דאתי לביתיה. ולא מילתא היא, דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה.

אמר אביי : השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל¹ ריש שתא קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי.

א"ל רב משרשיא לבניה : ... וכי גריסיתו שמעתא, גרוסו על מיא, דכי היכי דמשכי מיא תמשוך שמעתכון...

+שמואל א' ב' + ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני, רמה קרני ולא רמה פכי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן - נמשכה מלכותם, שאול ויהוא שנמשחו מן הפך - לא נמשכה מלכותם.

הרי לנו מהגמי' שהסימן פועל במציאות : משיחת מלכים ליד מעין גורמת להמשכת מלכותם, משיחתם בקרן גורמת להגבהת קרנם ; לימוד ליד מים זורמים גורם לזרימת הלימוד. הסימנים גם מגלים על הגזרות שנגזרו בעולם העליון, וכמו שאומרת הגמי' גבי הרוצה לראות אם יחיה באותה שנה/יצליח בעסקיו וכו', יעשה פעולות סגוליות שונות, ומהן ידע את אשר יעלה בדינו.

¹ במסכת הוריות (יב ע"א), הגרסה היא : "לעולם יהא רגיל למיחזי בריש שתא קרא ורוביא, כרתי וסילקא ותמרי".

הגמ' מביאה את ענין סימני ר"ה כפועל יוצא של זה ש"סימנא מילתא" – יש בסימנים ממש.

עד"ז הגמ' בקידושין (נט ע"א) אומרת שלא למכור קרקע ראשונה שקנה (אך במתנה יכול לתת), שאין זה סימן טוב במה שנאלץ למכור את הדבר הראשון. וכן עד"ז בגמ' בבא מציעא מובא שלא היו משאילים ארנק, כי חשש שבכך הוא עושה סימן למסירת מזלו לפרנסה.

מלחמת הרוחות

סיפור מענין, מכוחו של הסימן, מופיע במדרש :

ויקרא רבה (וילנא) פרשה כד ד"ה ג ד"א קדושים

רבי ברכיה בשם רבי סימון אמר מעשה בקרתני באבא יוסי איש ציתור שהיה יושב ושונה על פתח מעין אתגלי עלוי ההוא רוחא דהוה שרי תמן א"ל אתון ידעין כמה שנין אנא שרי הכא ואתין ונפקין אתון ונשיכון ברמשא ובטיהרא ולית אתון מתנזקין וכדון תהון ידעין דהא רוח ביש בעי מישראל הכא והא מזיק ברייתא א"ל ומה נעביד א"ל אזיל ואסהיד בבני מתא ואמור להון מאן דאית ליה מכוש מאן דאית ליה פס מאן דאית ליה מגרופי יפקון הכא למחר עם מצמחיה דיומא ויהון מסתכלין על אפי מיא וכד אינון חמיין ערבוביא דמיא יהון מקשיין בפריזלא ואמרין דידן נצח ולא יפקון מן הכא עד זמן דיחמון חרדה דדמא על אפי מיא אזל ואסהיד בבני קרתי ואמר להון מאן דהוה ליה מכוש מאן דהוה ליה פס מאן דהוה ליה מגרופי נפקון למחר לתמן עם מצמחיה דיומא ויהון מסתכלין כלפי מיא כיון דחמו ערבוביא במיא הוון מקשיין בפריזלא ואמרו דידן נצח וידן נצח ולא עלון מן תמן עד זמן דחמון כמין חרדא דדמא על אפי מיא.

מלמד אותנו המדרש שפעולתם הסמלית של איכרי המקום המנענעים את כלי עבודתם העשויים ברזל חד, ומכוונים בכך למלחמה ברוח בנמצאת במעין, מעוררת פעולה רוחנית מקבילה ההורגת את הרוח הרעה.

הציבי לך סימנים

המתבונן יראה שלמעשה כללות ענין המצוות הוא על דרך סימנא מילתא. לדוגמא, בני ישראל המניחים תפילין למטה בעולם הזה, גורמים שכביכול הקב"ה יניח למעלה "תפילין דמארי עלמא". ועל דרך זה בענין שאר המצוות. ולכאורה זהו גם ענין הנהגת: "מידה כנגד מידה", שבפעולה גשמית בעולם הזה מעוררים פעולה מקבילה רוחנית.

פוטר מים

קל יותר להמשיך הרגל והנהגה קיימת מאשר לשנות מהנהגה ישנה להנהגה חדשה.

על כן, מיד בתחילת השנה, מובילים אנו את השנה ל"סימנא טבא", עושים אנו פעולות גשמיות סמליות, המיועדות לברר הנהגה רוחנית מקבילה של מזל טוב. עושים אנו זאת בתחילת השנה בכדי שבאופן טבעי תזרום השנה לאותו כיוון חיובי. משל להמשכת המעין, שקודם שהעמיק באדמה קל לכוונו תכיוון מסויים, ובמשך הזמן ימשיך בטבעיות ויעמיק עוד ועוד בכיוון זה, עד שאי אפשר יהיה להטותו ממסלולו הטוב.

לסיכום

נמצאנו למדים שמנהג הסימנים, איננו התלהבות רגשית גרידא, אלא סוד גדול יש בו, סוד השפעת התחתונים על העולמות העליונים, וסוד טוב אחרית דבר מראשיתו.

שנה טוב, בסימנא טבא.